

Prognóza kriminality v európskom regióne do roku 2011

Anotácia: Dlhodobo koncipovaný výskum vývoja vybraných druhov kriminality je snahou o stanovenie prognóz kriminality v európskom regióne a jej možný vplyv na kriminálnu scénu jednotlivých krajín. Objektom výskumu je kriminalita majetková, násilná, mravnostná, ekonomická a drogová, ich páchatelia a poškodení, objasnenosť a latencia. Predmetom výskumu je kriminologické prognózovanie budúceho vývoja vybraných kategórií a foriem kriminality, jej páchatel'ov a obetí. Ďalej vysoko organizovaná forma páchania uvedených kategórií kriminality, registrovaná a latentná kriminalita. Úsilie je zamerané na podstatné skutočnosti, ktoré môžu vývoj kriminality ovplyvniť.

Kľúčové slová: sociálne problémové javy (zneužívanie drog, nezamestnanosť...), násilné trestné činy, mravnostné trestné činy, majetkové trestné činy, ekonomické trestné činy (hospodárske trestné činy), drogová kriminalita, organizovaná kriminalita, latencia trestnej činnosti, páchatelia trestnej činnosti, poškodení trestnou činnosťou.

Úvod

Vedeckovýskumná úloha „Prognóza vývoja kriminality a jej kontroly v európskom regióne“ a ďalší z jej výstupov – štúdiá „Prognóza vývoja vybraných druhov kriminality v európskom regióne do roku 2011“ je súčasťou stáleho prognostického programu Akadémie Policajného zboru v Bratislave, uskutočňovaného v prospech subjektov zodpovedných za kontrolu kriminality v Slovenskej republike. Patria do základnej bádateľskej témy dlhodobého zámeru vedeckej práce akadémie a sú zaradené do Plánu vedeckotechnického rozvoja Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Štúdiá nadväzuje na prognózu vývoja kriminality vypracovaného v rokoch 1995¹, 1998², 2001³, 2003⁴, 2007⁵, ktoré aktualizuje a metodicky precizuje s využitím skúseností z vypracovávania predchádzajúcich prognóz a skúseností zahraničných členov riešiteľského tímu.⁶

Nepretržitost' prognózovania kriminality by mala byť sprevádzaná systémovosťou a komplexnosťou. Bez toho, aby bol znižovaný význam vnútroštátnych faktorov ovplyvňujúcich stav, úroveň, dynamiku a štruktúru kriminality, považujeme za nevyhnutné v čo najväčšej miere zohľadniť aj faktory vonkajšie. Import kriminality na územie jednotlivých štátov z bližšieho či vzdialenejšieho zahraničia je rovnako empiricky preukázateľný. Prognózy domácej kriminálnej scény bez hodnoverných a komplexných

¹ Prognostický scenár strednodobého vývoja vybraných druhov kriminality v Slovenskej republike, Akadémia Policajného zboru SR, Bratislava 1995.

² Prognóza kriminálnej scény Slovenskej republiky do roku 2002 s výhľadom do roku 2010, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava 1998.

³ HOLCR, K., CHALKA, R. *Prognóza a kontrola vývoja kriminality v Slovenskej republike*, Bratislava 2001.

⁴ HOLCR, K., HOLOMEK, J. *Vízia vývoja Slovenskej republiky do roku 2020*. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2003, s. 213 - 223.

⁵ KOSTÍK, C. a kol. *Prognóza vývoja kriminality v Slovenskej republike do roku 2010*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava 2007.

⁶ CEJP, M. a kol. *Pravdepodobný vývoj vybraných druhů kriminality. Institut pro kriminologii a sociální prevenci*, Praha 2001. *Organizovaný zločin v České republice III. Institut pro kriminologii a sociální prevenci*, Praha 2004. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality. Institut pro kriminologii a sociální prevenci*, Praha 2008. KOVAŘÍK, Z. a kol. *Úvod do počítačové analýzy vícerozměrných úloh z policejní praxe. Policejní akademie České republiky*. Praha 2006. MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminalita v roce ...*, Sborníky z řady Studie IKSP vydávané každoročně od roku 1992.

poznatkov o vývoji kriminálnej scény v okolitých (najmä) európskych krajinách by boli nevyhnutne sprevádzané neočakávanými zvratmi a znížením ich hodnoty.

Internacionalizácia, globalizácia, organizovanosť, intelektualizácia a sofistikovanosť kriminality si stále viac vyžadujú vyššiu a účinnejšiu kooperáciu prognostických vedeckovýskumných aktivít subjektov zainteresovaných na kontrole trestnej činnosti.

Projekt vedeckovýskumnej úlohy „Prognóza vývoja kriminality a jej kontroly v európskom regióne“ je realizačnou etapou medzinárodnej vedeckej iniciatívy Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Predstavitelia participujúcich európskych krajín sa prihlásili na vypracovanie prognóz vývoja vybraných druhov kriminality v európskom regióne na rokovaní stáleho medzinárodného seminára „Aktuálne problémy kriminologickej prognostiky III“ konanom v dňoch 20. – 22. 10. 2001 v Bratislave a potvrdili to na IV. a V. rokovaní stáleho medzinárodného seminára, ktoré sa uskutočnili 21. – 23. 9. 2004 a 18. – 20. 10. 2006 v Bratislave. Očakáva sa, že podnetným bude aj VI. rokovanie, ktoré sa uskutoční 21. – 23. 10. 2009.

Objekt, predmet a ciele výskumu

Objektom výskumu je kriminalita v európskom regióne. Dôraz je položený na vybrané európske krajiny, ktoré sa aj prostredníctvom „stálych seminárov“ podieľali na plnení vedeckovýskumnej úlohy „Prognóza vývoja kriminality a jej kontroly v európskom regióne“. Jej súčasný vývoj charakterizuje vysoký stupeň objektívnej a subjektívnej neurčitosti, kvalitatívna rôznorodosť a značná početnosť jej štruktúrnych komponentov, vysoká dynamika, neočakávané správanie páchatel'ov aj obetí a rad ďalších charakteristík. Zo sémantického pohľadu dávame prednosť tzv. legálnemu poňatiu kriminality, ktoré kriminalitu vymedzuje v zmysle trestného práva, t. j. obmedzuje sa na správanie a konanie, ktoré naplnilo skutkovú podstatu niektorého trestného činu. Napriek tomu nie je celkom ignorované ponímanie sociologické, ktoré vymedzuje kriminálny čin ako čin škodlivý alebo ako deviantné správanie. Dôvodom zohľadnenia takéhoto vymedzenia kriminality nie je len empirická povaha kriminologického výskumu, ale aj medzinárodná povaha výskumnej úlohy. Trestnoprávna legislatíva európskych krajín (participujúcich na výskumnej úlohe) je v súčasnosti pomerne značne odlišná. Porovnávanie kriminálnych činov ako trestných činov, spôsobov ich páchania, páchatel'ov a obetí kriminality je teda pomerne obmedzené. Ďalším dôvodom sú pomerne časté novelizácie trestných zákonov, ktorých dôsledkom sú štatisticky nie bezvýznamné zmeny v stave trestných činov. Sociologické vymedzenie (širšie, ale nepresnejšie) tento nedostatok sčasti kompenzuje. Kriminologické výskumy poskytujú dostatok dôkazov o existencii latentnej kriminality. Tá sa v oficiálnych štatistikách nevykazuje, avšak všeobecne sa predpokladá, že predstavuje značnú časť skutočnej kriminality. Napriek metodologickej obt'aznosti jej zisťovania ju nemožno z objektu výskumu vylúčiť.

Nie bezproblémová je porovnateľnosť aj ďalších komponentov kriminality, najmä jej páchatel'ov a poškodených. Kriminologicky významné znaky páchatel'ov a obetí – ako vek ich trestnej zodpovednosti, vzdelanie, povolanie a zamestnanie, „kriminálna minulosť“, sociálne postavenie a iné sa líšia nielen v medzinárodnom kontexte, ale aj v kontexte historického vývoja jednotlivých krajín.

Neoddeliteľnou súčasťou kriminality sú jej objekty, teda fyzické osoby, ich životy, zdravie, majetok, práva a slobody, ale aj právnické osoby a rôzne prírodné a umelo vytvorené artikly. Ich kvalitatívna rôznorodosť je nemenej rozmanitá aj v kriminálnom kontexte. Riešitelia úlohy môžu teda pretendovať len na čiastkovú reflexiu objektov a obetí kriminality.

Predmetom výskumu je kriminologické prognózovanie budúceho vývoja vybraných kategórií a foriem kriminality, jej páchatel'ov a obetí, v rámci ktorého sa sledujú nasledujúce kategórie kriminality:

1. majetková kriminalita (ktorá je v porovnaní so zostávajúcou kriminalitou najrozsiahlejšia);
2. násilná kriminalita (ktorá je vnímaná občanmi ako najznepokojujúcejšia a spoločensky najnebezpečnejšia);
3. hospodárska, ekonomická kriminalita (ktorá v ostatnom čase vykazuje najvyššie materiálne škody);
4. „drogová“ kriminalita (ktorá ohrozuje osobitne mládež a v značnej miere dynamizuje iné kategórie kriminality, najmä kriminalitu majetkovú, násilnú a mravnostnú);
5. mravnostná kriminalita (ktorá sa stále výraznejšie presadzuje ako prostriedok na zárobkové a ziskuchtivé ciele).

Predmetom výskumu sú ďalej tieto formy a druhy kriminality:

1. vysoko organizovaná forma páchania uvedených kategórií kriminality (ako mnohonásobnejšie nebezpečnejšia než kriminalita s nízkym stupňom organizovanosti);
2. registrovaná kriminalita (kriminalita odhalená a vykazovaná v policajných a iných štatistikách);
3. latentná kriminalita (jej odhady, ktoré nemajú status korektnej prognózy).

Predmetom skúmania sú jednak uvedené kategórie kriminality ako vnútorne štruktúrované celky a jednak ich vybrané komponenty.

Základný obsahový cieľ výskumu vyplýva z dlhodobého zámeru výskumnej činnosti akadémie na roky 2004 – 2009 (tretí okruh bádateľských tém)⁷, ako aj z úloh stanovených Akadémiu PZ Radou vlády SR pre prevenciu kriminality v dokumente (schválenom uznesení vlády SR č. 286 z 23. apríla 2003) „Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike“,⁸ konkrétne „... vypracovanie prognóz vývoja kriminality a inej protispoločenskej činnosti a navrhovania prevencie“.⁹

Rovnako aj „Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2007 – 2010“ schválená vládou Slovenskej republiky 15. augusta 2007 počíta vo vedeckovýskumnej oblasti s diagnostickými a prognostickými aktivitami Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Ciele v oblasti prognózovania kriminality sú pre Akadémiu Policajného zboru v Bratislave aktualizované aj v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky.¹⁰ Medzi konkrétne úlohy a opatrenia v rámci vedeckovýskumnej činnosti sa ukladá spracovať „Prognózu vývoja kriminality a jej kontroly v Slovenskej republike do roku 2010“ a v jej

⁷ Obsahom tretieho okruhu bádateľských tém je rozpracovanie etiológie, fenomenológie, predikcie a prevencie kriminality.

⁸ Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike, (aktualizácia na roky 2003 – 2006), (schválené uznesením vlády SR č. 286 z 23. apríla 2003), Bratislava jún 2003, s. 20

⁹ Tamtiež, s. 20.

¹⁰ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky schválené uznesením vlády Slovenskej republiky č. 660 z 31. júla 2006.

nadväznosti „Prognózu vývoja kriminality a jej kontroly v európskom regióne do roku 2011“.¹¹

Výskumné metódy a techniky

Vypracovanie spoľahlivých krátkodobých prognóz vývoja kriminality, využiteľných na prijímanie odôvodnených rozhodnutí a účinných praktických opatrení, vyžaduje nielen viacvariantnú analýzu prognostického pozadia, ale aj čo najefektívnejšie využitie súčasného metodologického inštrumentária kriminologickej prognostiky.

Charakterizovaná kriminalita, najmä miera neurčitosti jej budúceho vývoja, jej zložitá štruktúra a rôznorodosť vnútorných a vonkajších funkcionálnych vzťahov zvyšujú požiadavky na použitú metodológiu, systém prognostických a iných metód a techník, ako aj ich účelové integrovanie do špeciálnych metodických postupov.

Začlenenie optimálnych metód a techník do výskumu vyžaduje korektné posúdenie ich predností a nedostatkov, ako aj špecifikovanie ich miesta a úloh v štruktúre metodiky.

Pri riešení úlohy sa využívajú nasledujúce metódy a techniky:

- analýza poznatkov z odborných publikácií a prameňov;
- analýza dokumentov;
- výskum verejnej mienky realizovaný technikou štandardizovaného rozhovoru;
- štatistiky;
- analýza časových radov;
- expertízy.

Pri analýze poznatkov z odborných publikácií a prameňov je pozornosť sústredená na zborníky z konferencií a seminárov relevantných pre riešenej téme. Užitočné pre nás sú publikované výsledky pracovísk zaoberajúcich sa prognózami vývoja Slovenskej republiky (Prognostický ústav SAV, Ekonomický ústav SAV, Inštitút pre verejné otázky), ako aj susedných krajín (napr. Centrum pro sociální a ekonomické stratégie, ČR, Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ČR, Praha).

V oblasti analýzy dokumentov sa využívajú dostupné správy, analytické štúdie vlády SR, jednotlivých rezortov, najmä analýzy Ministerstva vnútra SR, Ministerstva spravodlivosti SR, Generálnej prokuratúry SR a Slovenskej informačnej služby.¹² Sčasti boli využité situačné správy o mimoriadnych udalostiach a niektorých trestných činoch spracovávaných denne Operačným odborom MV SR.

¹¹ Rozkaz ministra vnútra Slovenskej republiky o rozpracovaní stratégie prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2007 – 2010 v rezorte MVSR na podmienky Policajného zboru č. 2 zo 17. januára 2008, s. 19.

¹² - Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2007 – 2010, schválená uznesením vlády SR č. 681 z 15. augusta 2007

- Správa o bezpečnostnej situácii v SR v roku 2005 – 2008
- Správa o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 1999 – 2008 časť 2. Stav zákonnosti a činnosť prokuratúry v trestnej činnosti.
- Správa o činnosti SIS v roku 2004, 2005.
- Štatistické ročenky 1999 – 2008. I. Trestná agenda. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.
- Nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky z 21. decembra 2005 o používaní informačných systémov Policajného zboru, evidenčno-štatistického systému kriminality a systému súčasne stíhaných osôb.

Štatistika umožňuje získať prehľad o kvantitatívnych znakoch javov a procesov súvisiacich s kriminalitou. Umožňuje porovnávanie medzi vybranými komponentmi, ako aj odhadnúť trend a prognózu ich vývoja. Medzi jej prednosti patrí, že v pomerne veľkej časti nami skúmaných javov sú štatistické dáta k dispozícii, a to aj v relatívne dlhých časových radoch (v našom prípade v rokoch 1993 – 2008).

Daňou za zovšeobecnenie jednotlivých prípadov je však nárast anonymity, formality a strata mnohotvárnosti a jedinečnosti prípadov. Okrem toho štatistické údaje o kriminalite predstavujú len tú časť, ktorá vyjde najavo a je registrovaná políciou či inými orgánmi činnými v trestnom konaní. Nezachycujú skrytú (latentnú) kriminalitu, ktorá tvorí značnú časť skutočnej kriminality. Pri plnení úlohy je často využívaný jeden z najstarších evidenčných policajných systémov prevádzkovaných na výpočtovej technike – evidenčno-štatistický systém kriminality (EŠSK), ktorý bol uvedený do prevádzky v roku 1973.

Potrebné údaje a informácie sú získavané v ďalších štatistických systémoch, najmä o demografickom vývoji obyvateľstva, zamestnanosti, sociálno-patologických javoch, ekonomike a iných determinantoch kriminality vnútornej a vonkajšej povahy.

Rozbor časovo usporiadaných údajov a komponentov kriminality nám umožňuje stanoviť ich trendy reálneho vývoja, ako aj predikovať budúci vývoj pomocou extrapolácie (predĺženie vývoja časových radov na základe matematických výpočtov z dát reálnych v rokoch 1993 – 2006 do roku 2011).¹³

Na základe vlastných skúseností, získaných v priebehu riešenia úlohy, možno konštatovať, že pri prognózovaní s využitím analýzy časových radov je potrebné starostlivo zvážiť okolnosti, ktoré môžu výrazne ovplyvniť stav, štruktúru a dynamiku kriminality v prognózovanom časovom úseku (novelizácia trestných kódexov, politické a ekonomické zvraty v krajine, prírodné katastrofy, sociálne nepokoje, výskyt konfliktov a zvyšovanie napätia v medzinárodných vzťahoch). Bez výhrad by bolo možné výsledky extrapolácie použiť len za predpokladu, že kriminalita by sa ďalej vyvíjala v rovnakých podmienkach ako v minulosti, čo reálne nie je možné.

Štatistické údaje zhrnuté v časových radoch a spracované vhodne voleným softvérom tvorili veľmi potrebné a užitočné podklady na úvahy o možnom ďalšom vývoji kriminality.

Výstupy zo štatistického spracovania vybraných údajov o kriminalite boli využité aj pri tvorbe expertíz. Expertné vyšetrovanie sa uplatňuje spravidla pri zisťovaní skutočností, ktoré zostávajú skryté a ktoré je možné len odhadovať. Vychádza sa z predpokladu, že odborní pracovníci a špecialisti sú schopní analyzovať problémy vo svojom odbore a tiež predpovedať možný vývoj komponentov kriminality z kvalitatívneho aj kvantitatívneho pohľadu.

Poznatky o problémoch kriminality vzťahujúcich sa na jej prognózu v ďalších krajinách v európskom regióne sa získavajú prostredníctvom Úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia Policajného zboru. Expertné hodnotenie v roku 2009 vypracovalo jedenásť policajných pridelencov spravidla v spolupráci s ďalšími odborníkmi vrátane občanov z krajiny ich pôsobnosti.

Okrem prevažujúcich predností expertíz je v záujme ich objektívnej interpretácie vziať do úvahy, že expertné odhady môžu vychádzať aj zo subjektivistických postojov spracovateľa. Experti môžu vyjadrovať svoje hodnotenia v prospech niečoho, čo považujú za prospešné len z pohľadu svojich osobných či skupinových záujmov. Prekážkou vierohodnosti vyjadrení môže byť aj ťažkosť požadovanej odpovede, a to predovšetkým vtedy, keď je nedostatok informácií. Experti sa môžu aj myliť, čirobiť chyby, skutočnosť môže byť iná. Za výsledky

¹³ Podrobnejšie vid': KOVAŘÍK, Z., KOSTÍK, C. Využití statistických metod při zjišťování trendů vývoje vybraných ukazatelů kriminality. In *Aktuálně problémy kriminologické prognostiky V*. APZ Bratislava, 2006.

uskutočnených expertíz tak považujeme výroky, na ktorých sa experti zhodli, no aj rozmanitosť ich názorov. Plne si uvedomujeme, že pracujeme len s odhadmi a týmto spôsobom získané informácie je potrebné porovnávať s konkrétnymi údajmi a výsledkami dosiahnutými ďalšími metódami a technikami. Medzinárodné porovnávanie kriminality je zložité, v mnohých smeroch nepresné, a preto ho pokladáme len za orientačné. Považujeme ho skôr za prehľad o vývoji kriminality v záujmových štátoch. Porovnávanie rôznych krajín z tohto pohľadu je veľmi relatívne a pramení to zo samotného vymedzenia kriminality ako úhrnu správania, ktoré naplnilo skutkovú podstatu trestného činu, zakotveného v trestných kódexoch, a to rôznym spôsobom v rozličných krajinách. Rovnako aj rôzna miera kontroly spoločenských vzťahov sprostredkovaná trestnými kódexmi (teda rozdielnym stupňom kriminalizácie) tieto porovnávanie komplikuje. Krajina ako napríklad Rakúsko, ktoré má vyššie indexy kriminality ako Slovensko, môže však v skutočnosti byť úspešnejšia pri odhaľovaní a registrovaní trestných činov v porovnaní s ostatnými susediacimi štátmi. Napriek uvedeným obmedzeniam sú komparácie tohto druhu užitočné. Poskytujú odpoveď na otázky, či súčasný stav kriminality v SR a jej kontroly je v porovnaní s geograficky a kultúrne blízkymi štátmi uspokojivý a normálny, alebo či je neuspokojivý a vymyká sa spod kontroly štátu.

Expertné hodnotenie vplyvu sociálne problémových javov na kriminalitu vo vybraných európskych krajinách

Medzi vybrané európske krajiny, v ktorých sa uskutočnilo expertné hodnotenie kriminality patrili:

1. Česká republika
2. Maďarsko
3. Poľsko
4. Rakúsko
5. Ukrajina
6. Rumunsko
7. Bulharsko
8. Taliansko
9. Ruská federácia
10. Chorvátsko
11. Srbsko

V uvedenom poradí sú uvedené aj v grafoch. Sú to krajiny, v ktorých pôsobia policajní pridelení Slovenskej republiky a vzhľadom na ich rozhladenosť a erudovanosť v oblasti analýz kriminality boli požiadaní o spoluprácu pri plnení tejto úlohy v krajinách vyslania.

Predmetom ich hodnotenia boli rizikové javy v oblasti politiky, ekonomiky, práva, štátnej správy, sociálnej oblasti, vo vzdelávaní a kultúre, ktoré budú najvýraznejšie podporovať a akcelerovať narastanie kriminality v najbližších troch rokoch.

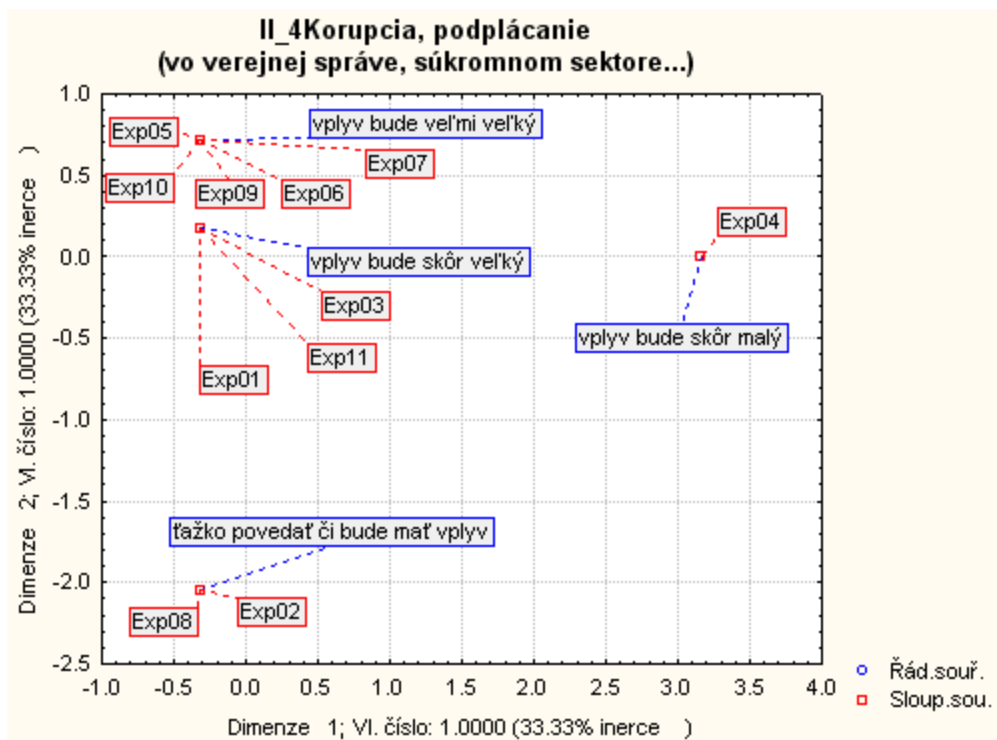
Časť expertnej analýzy bola zameraná na konkrétne sociálne problémové javy, ktoré sú často spojované so vznikom a rastom kriminality v európskych krajinách. Každý vybraný potenciónalne negatívny sociálny jav mali experti ohodnotiť z hľadiska, aký bude mať vplyv na kriminalitu v krajine pôsobenia v najbližších troch rokoch, a to na stupnici:

1. vplyv bude veľmi malý
2. vplyv bude skôr malý

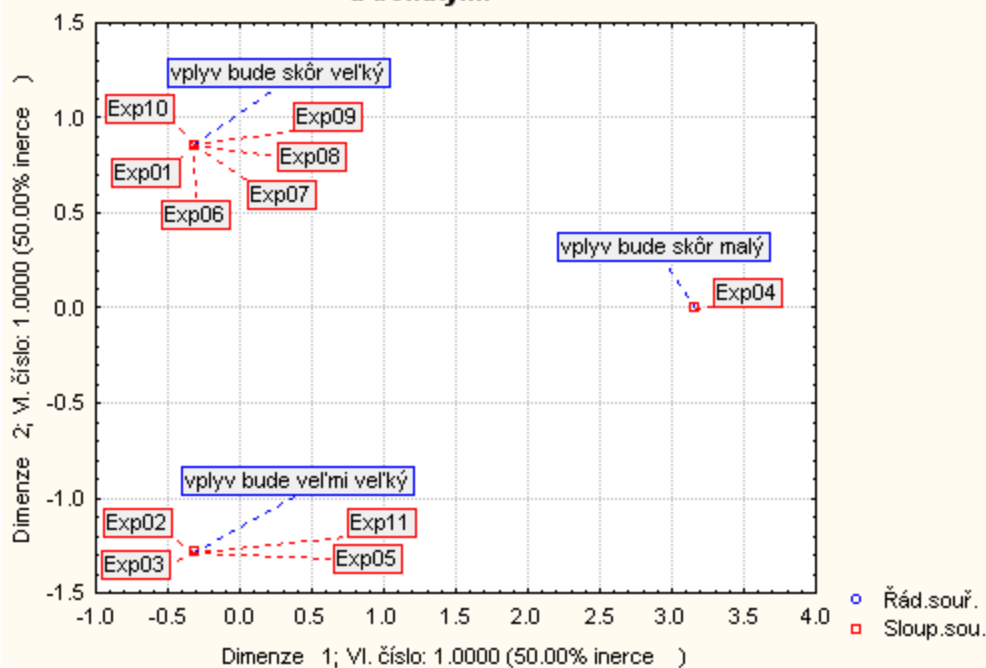
3. ťažko povedať, či bude mať vplyv veľký, či malý
4. vplyv bude skôr veľký
5. vplyv bude veľmi veľký
6. neviem posúdiť.

Ďalšou možnosťou bolo doplniť sociálno-patologické javy o iné, ktoré považujú v krajine pôsobenia vzhľadom na ďalší vývoj kriminality za významné.

Pri spracovaní hodnotení expertov bola využitá korešpondenčná analýza spojená s tvorbou korešpondenčných máp. Pod pojmom korešpondencia sa rozumie vzťah medzi javmi, ktoré si vzájomne zodpovedajú, vzájomne sa dopĺňajú a sú v súlade. Pri analýze korešpondencie ide o popis vzťahov medzi kategóriami nominálne premennej. Korešpondenčná analýza predstavuje metódu na podrobný rozbor štruktúry závislosti v kontingencnej tabuľke, najčastejšie metódou určenia súradníc a ich konverziu do grafického výstupu – korešpondenčnej mapy. Hlavným zmyslom grafického znázornenia hodnotenia našich expertov v korešpondenčných mapách je maximálne využitie vizuálneho vnímania grafickej informácie. V súčasnosti sa v rôznych informačných prostriedkoch stále častejšie objavujú grafy na úkor tabuliek a čísel. Dobre zvolený a kvalitne spracovaný graf veľakrát prispieva k hlbšej a úspornejšej interpretácii v porovnaní s číselnými výstupmi. Z grafu skôr poznáme, ktoré kategórie sú si podobné a ktoré sa odlišujú. Napríklad z grafu o hodnotení vplyvu korupcie na kriminalitu vo vybraných krajinách rýchlejšie identifikujeme, ktoré patria do skupiny značne alebo veľmi málo ohrozených a aké sú medzi nimi vzťahy. Podľa prevažujúceho počtu expertov budú mať v najbližších troch rokoch najväčší vplyv na rast kriminality v krajinách ich pôsobenia korupcia vo verejnej správe a súkromnom sektore (viď obr. II_4), ďalej chudoba a značné rozdiely v príjmoch medzi chudobnými a bohatými (viď obr. II_18), znevažovanie právnych noriem a ich obchádzanie, nezamestnanosť, rasová, etnická, náboženská a politická neznášanlivosť, zneužívanie drog, neprispôsobivosť časti rómskej menšiny, konzumný spôsob života.



II_18 Chudoba a značné rozdiely v príjmoch medzi chudobnými a bohatými



Medzi sociálno-patologické javy, ktoré experti najčastejšie ohodnotili, že budú mať priemerný vplyv na rast kriminality v najbližších troch rokoch, patrili bezdomovectvo a uvoľnená výchova v rodine. Možno k nim priradiť aj alkoholizmus, pri ktorom bolo hodnotenie podobné, a predpokladá sa, že jeho vplyv na kriminalitu nebude ani malý, ale ani veľký.

Skôr malý vplyv na rast kriminality v najbližších troch rokoch bude mať podľa hodnotenia expertov nízka úroveň solidarity a vzájomnej pomoci medzi občanmi. Ďalej kríza

rodiny, rast počtu rozvrátených rodín, násilie páchané na ženách a v rodine, šikanovanie v školách a na pracoviskách a slabá kontrola správania ľudí na verejnosti.

Najmenší vplyv na rast kriminality zo všetkých hodnotených sociálno-patologických javov bude mať podľa expertov vysoká rozvodovosť a feminizácia školstva, nevyvážený počet žien a mužov v pedagogických funkciách.

Možnosť doplniť sociálno-patologické javy o iné bola využitá dvoma krajinami. Pre Rumunskú republiku bude v nasledujúcich troch rokoch aktuálne poškodzovanie životného prostredia, ďalej nehodovosť v premávke na pozemných komunikáciách a pouličná kriminalita a pre Českú republiku zneužívanie anonymity používateľov internetu.

Porovnanie trestnej činnosti v Slovenskej republike s vybranými európskymi krajinami

V ďalšej časti hodnotili experti, ako sú v krajinách ich pôsobenia v súčasnej dobe rozšírené vybrané druhy trestnej činnosti v porovnaní so stavom v Slovenskej republike.

Hodnotenie sa uskutočnilo na stupnici:

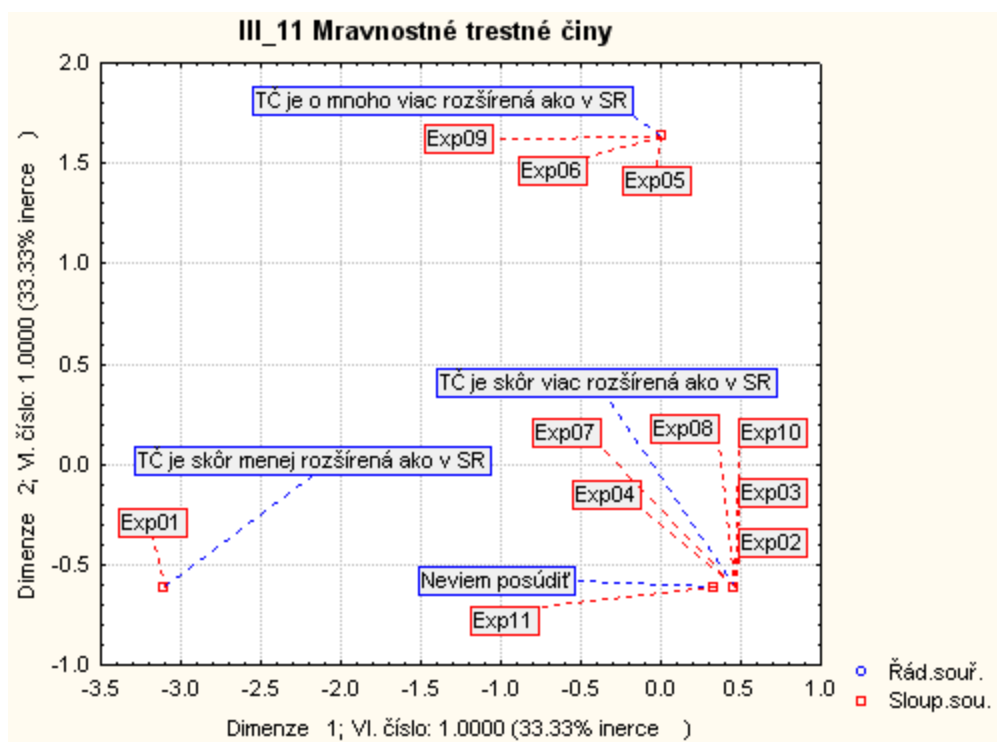
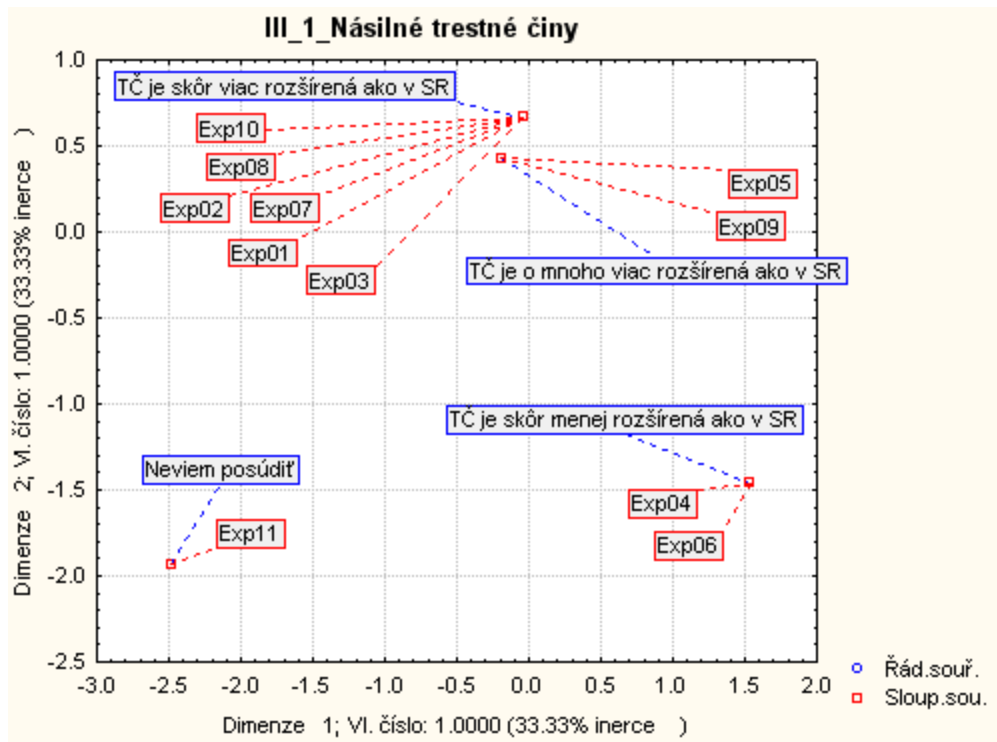
1. v krajine vašej pôsobnosti je omnoho viac rozšírená ako v Slovenskej republike
2. je skôr viac rozšírená ako v Slovenskej republike
3. je skôr menej rozšírená ako v Slovenskej republike
4. je omnoho menej rozšírená ako v Slovenskej republike
5. neviem posúdiť.

Podľa väčšiny expertov sú násilné, mravnostné a ekonomické trestné činy v krajinách ich pôsobenia omnoho a skôr viac rozšírené ako v Slovenskej republike. Podobne je to v prípade drogovej a organizovanej kriminality. Najvyššia zhoda v hodnotení bola v prípade mravnostnej, majetkovej a hospodárskej (ekonomickej) trestnej činnosti (viď obr. III_1, III_11).

Z násilných trestných činov v krajinách pôsobnosti expertov sú v porovnaní so Slovenskou republikou rozšírenejšie ublíženie na zdraví a vydieranie. Z mravnostných trestných činov kupliarstvo, obchodovanie s ľuďmi a sexuálne násilie. Medzi majetkovými trestnými činnosťami sú podľa expertov viac rozšírené v porovnaní so Slovenskou republikou najmä krádeže dvojstopových motorových vozidiel – bez použitia násilia, ale aj s jeho použitím, ďalej sú to krádeže vecí z áut – uzamknutých i neuzamknutých. Rovnaké je to aj pri krádežiach vlámaním do bytov. Z ekonomických trestných činov sú viac ako v Slovenskej republike rozšírené podplácanie, podvod, legalizácia príjmu z trestnej činnosti, nepriama korupcia, poškodenie a zneužitie záznamu na nosiči informácií, skrátenie dane, poplatkov a im podobných dávok.

Z drogovej kriminality sú viac rozšírené v porovnaní so Slovenskom trestné činy nedovolená výroba a držba omamnej a psychotropnej látky, jedu a prekursora, ďalej neoprávnené prechovávanie omamnej a psychotropnej látky, jedu a prekursora pre vlastnú potrebu.

Z organizovanej kriminality sú viac rozšírené ako na Slovensku trestné činy nedovolené ozbrojovanie a obchodovanie so zbraňami a ďalej založenie, zosnovanie a podporovanie zločineckej a teroristickej skupiny.



Odhad latencie kriminality

Zistiť skutočný rozsah všetkých spáchaných trestných činov (súčet registrovanej a latentnej kriminality) je prakticky nemožné. Na meranie rozsahu latentnej kriminality je veľmi zložitá vypracovať exaktné postupy, ktorými by sme sa mohli dopracovať k jej kvalitatívnemu zisteniu a jej podielu na celkovej kriminalite, t. j. miere latencie, prípadne

k pomeru registrovanej a latentnej kriminality. Okrem analýzy údajov z výskumov verejnej mienky a od obetí trestných činov využívame na hlbšie poznanie latencie aj odhady expertov. Požiadali sme o odhady miery latencie trestnej činnosti aj expertov v krajine ich pôsobnosti v uplynulom roku. Mali označiť jednu odpoveď pri každej vytypovanej trestnej činnosti, pričom číselné hodnoty vyjadrovali:

1. miera latencie 0 – 20 %
2. miera latencie 21 – 40 %
3. miera latencie 41 – 60 %
4. miera latencie 61 – 80 %
5. miera latencie 81 % a viac
6. neviem posúdiť.

Podľa odhadu expertov bola latencia násilnej kriminality v porovnaní s ostatnými druhmi v roku 2008 najnižšia a pohybovala sa okolo 35 %, čo znamená, že zhruba každý tretí trestný čin mravnostnej povahy nebol registrovaný. Pomerne nízku latenciu v porovnaní s inými pripisujú experti majetkovej kriminalite, ktorá by mala dosahovať asi 48 %, čo vyjadruje skutočnosť, že takmer polovica majetkových trestných činov nie je registrovaná. Vyššiu latenciu odhadujú experti pri mravnostnej, ekonomickej a organizovanej, ktorá sa pohybovala okolo 55 %. Najvyššiu latenciu pripisujú experti drogovej kriminalite, ktorá by sa mala pohybovať okolo 62 %. Znamená to, že z desiatich spáchaných drogových trestných činov sú z nich zaregistrované približne štyri.

Z posudzovaných trestných činov by mali mať najnižšiu latenciu vražda, útok na policajta, lúpežné prepadnutie osôb a najvyššiu latenciu hanobenie národa, rasy a presvedčenia, podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti, ďalej ublíženie na zdraví, týranie blízkej a zverenej osoby.

Z posudzovaných mravnostných trestných činov by malo mať najnižšiu latenciu sexuálne násilie (asi 35 %) a najvyššiu kupliarstvo a ohrozovanie mravnosti (asi 55 %).

Z posudzovaných majetkových trestných činov má najnižšiu latenciu krádež vlámaním do bytu, krádež dvojstopových motorových vozidiel (asi 23 %) a najvyššiu latenciu krádež vecí z auta (asi 35 %).

Z posudzovaných hospodárskych trestných činov by mali mať najvyššiu latenciu prijímanie úplatku, podplácanie a nepriama korupcia (asi 75 %) a najnižšiu latenciu ochrana meny a sprenevera (asi 30 %).

Odhady miery latencie drogovej kriminality uvádzame na obr. IV._39. Ďalším zdrojom poznatkov o latentnej kriminalite boli výskumy verejnej mienky v Slovenskej republike. V súvislosti s otázkou na zistenie pocitu bezpečia a snahou zistiť skutočný výskyt trestnej činnosti na základe osobnej skúsenosti bola v roku 2006 respondentom položená otázka: „Stali ste sa vy osobne obeťou nejakého trestného činu v období predchádzajúceho roka?“ Bolo možné uviesť viac odpovedí, prípadne doplniť trestné činy, ktoré neboli uvedené v ponuke.

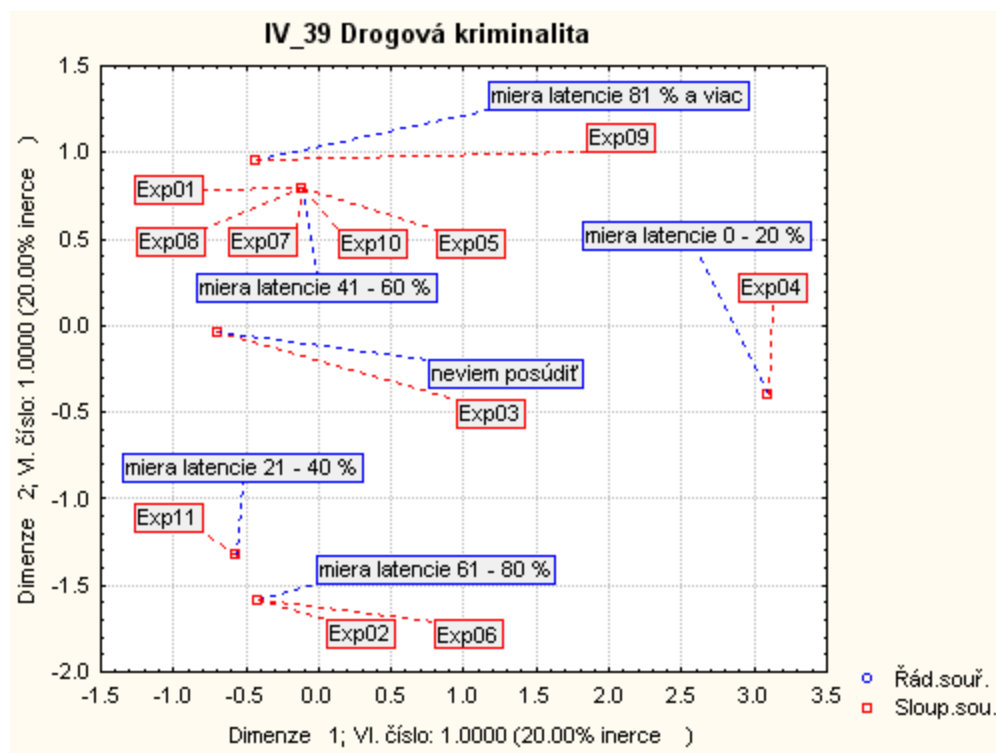
Bolo zistené, že obeťami trestnej činnosti sa v priebehu roka stalo 24,1 % respondentov, zatiaľ čo 75,9 % z nich uviedlo, že v období predchádzajúceho roka sa nestali obeťou trestného činu.

Ak sa respondent stal obeťou trestného činu (t. j. 24,1 % z reprezentatívnej vzorky), odpovedal na otázku, či skutok oznámil polícii alebo nie, z celkového počtu poškodených (n = 310) ich 67 % oznámilo spáchanie trestného činu polícii, no 33 % trestný čin neoznámilo. Podobné výsledky boli zistené aj vo výskume verejnej mienky v roku 2008.

Na základe uvedených údajov možno odhadovať, že podiel neoznámených spáchaných trestných skutkov predstavuje aj nezanedbateľnú časť latentnej kriminality v danom období.

Najčastejšími obeťami sa respondenti stali v dôsledku vreckových krádeží, vlámaní do bytov, domov, pivníc, garáží, chát, či krádeží bicykla alebo motocykla, prípadne krádeží automobilov alebo vecí z nich, či dopravných nehôd zavinených inou osobou.

Otázka je z metodických dôvodov formulovaná v súlade s povahou a cieľmi výskumu verejnej mienky bez podrobnejšieho popisu skutkových podstát konkrétnych trestných činov.



Prognóza vývoja vybraných druhov trestnej činnosti

Experti boli požiadaní, aby v krajine ich pôsobenia zhodnotili, ako sa budú v najbližších troch rokoch vyvíjať vybrané formy trestnej činnosti. Hodnotenie sa uskutočnilo pri každej forme na stupnici:

1. bude sa veľmi znižovať
2. bude sa skôr znižovať ako zvyšovať
3. bude sa skôr zvyšovať ako znižovať
4. bude sa veľmi zvyšovať
5. nevím posúdiť.

Ďalšou možnosťou bolo doplniť druhy trestnej činnosti o iné, ktoré považujú v krajine ich pôsobenia vzhľadom na ďalší vývoj kriminality za významné. Pri spracovaní hodnotení expertov bola využitá aj korešpondenčná analýza spojená s tvorbou korešpondenčných máp.

Experti odhadujú, že z celkového počtu vytypovaných trestných činov sa v najbližších troch rokoch asi 65 % z nich bude zvyšovať. Najviac by sa mali zvyšovať ekonomické trestné činy (viď obr. V_24), drogová kriminalita, majetkové trestné činy a organizovaná kriminalita.

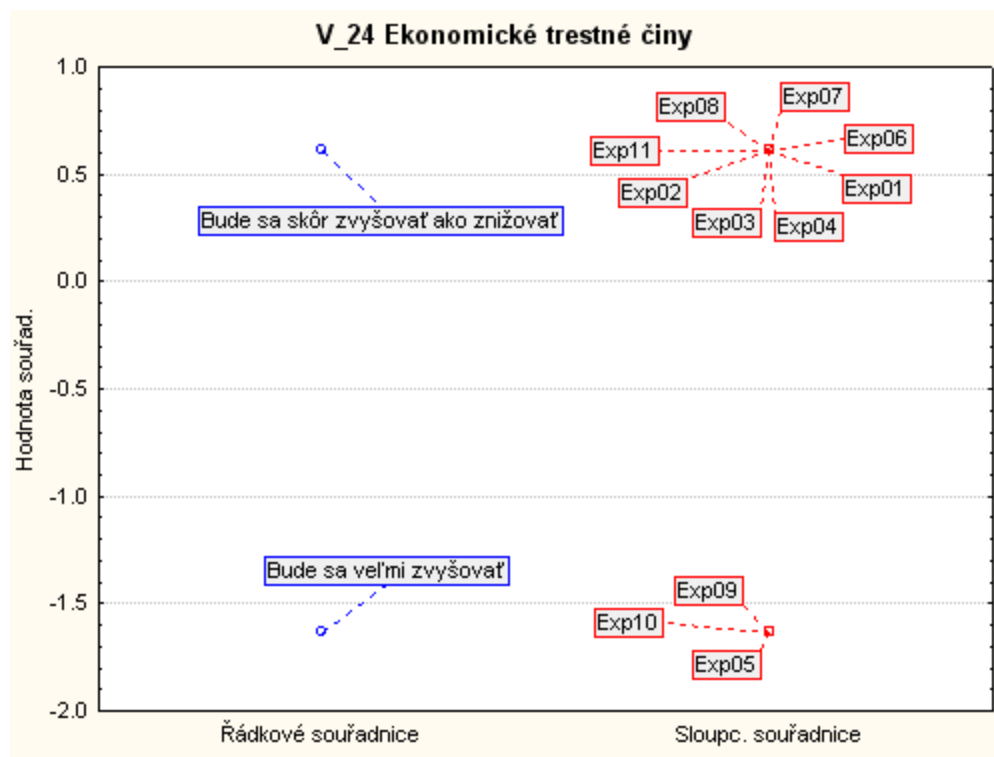
O niečo nižší sa predpokladá nárast mravnostných trestných činov a násilných trestných činov.

Z ekonomických trestných činov by sa mali najviac zvyšovať skrátenie dane, poplatkov a im podobných dávok, ďalej nepriama korupcia, prijímanie úplatku a podplácania, zhruba na rovnakej úrovni by mali zostať sprenevera, falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny a ochrana meny.

Z drogovej kriminality by sa malo najviac zvyšovať neoprávnené prechovávanie omamnej a psychotropnej látky, jedu a prekursora pre vlastnú potrebu. O niečo menej by sa podľa expertov mala šíriť toxikománia a nedovolená výroba a držba omamnej a psychotropnej látky, jedu alebo prekursora.

Z majetkovej trestnej činnosti by sa mali najviac zvýšiť krádeže vlámaním do obchodov, krádeže vlámaním do bytov a krádeže vecí z áut. Na rovnakej úrovni by mali zostať krádeže dvojstopových motorových vozidiel.

Z organizovanej kriminality by sa malo mierne zvýšiť založenie, zosnovanie a podporovanie zločineckej a teroristickej skupiny. Na rovnakej úrovni ako v súčasnosti by malo zostať prevádzáčstvo a nedovolené ozbrojovanie a obchodovanie so zbraňami.



Prognóza páchatel'ov trestnej činnosti

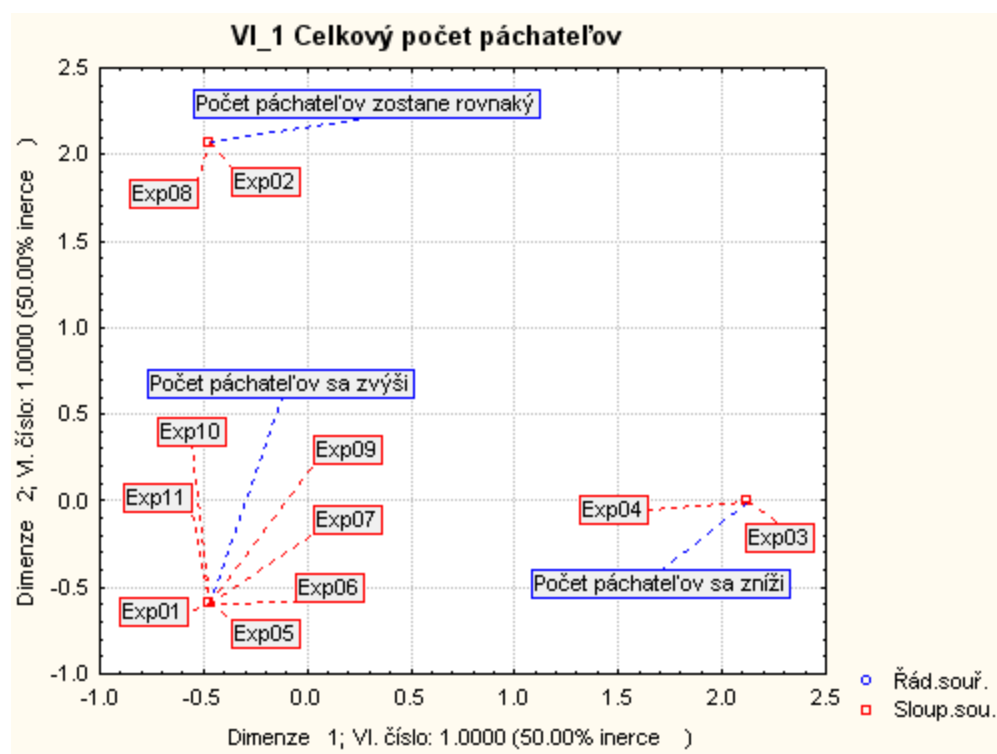
Prognóza kriminality zahŕňa aj kvalifikované odhady vývoja páchatel'ov trestnej činnosti, najmä z hľadiska ich pohlavia, veku, vzdelania, rodinného stavu, štátnej a etnickej príslušnosti či kriminálnej minulosti.

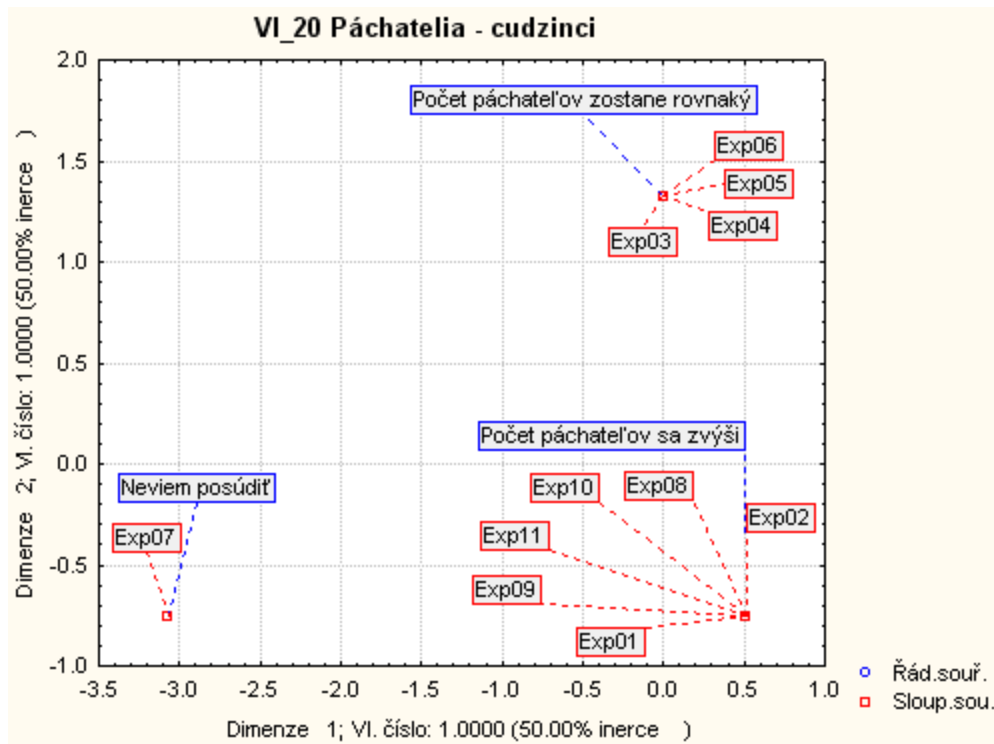
Experti boli požiadaní, aby v krajine ich pôsobenia zhodnotili, ako sa bude vyvíjať počet páchatel'ov v najbližších troch rokoch z hľadiska uvedených kritérií. Mali označiť jednu odpoveď pri každej vytypovanej skupine páchatel'ov, prípadne doplniť ďalšie, pričom uvedené číselné hodnoty na stupnici vyjadrujú:

1. počet sa zníži
2. zostane rovnaký
3. počet sa zvýši
4. neviem posúdiť.

Experti predpokladajú, že sa celkový počet páchatel'ov trestnej činnosti zvýši, a to tak u mužov, ako aj žien (vid' obr. VI_1). Na strane mužov by sa mal zvýšiť počet páchatel'ov všetkých vekových kategórií do 45 rokov (t. j. do 15 rokov, 15 – 18 rokov, 19 –30 rokov, 31 – 45 rokov). Počet páchatel'ov vekovej kategórie 46 – 60 rokov by mal zostať približne rovnaký, ako aj počet páchatel'ov vekovej kategórie nad 60 rokov. Podobný vývoj sa očakáva aj u žien rozdelených podľa veku.

Z pohľadu dosiahnutého vzdelania by počet páchatel'ov s vysokoškolským vzdelaním mal zostať približne rovnaký. Mierne by sa mal zvýšiť počet páchatel'ov so stredoškolským a ukončeným, ako aj neukončeným základným vzdelaním. Zvýšenie počtu páchatel'ov sa očakáva z radov cudzincov (vid' obr. VI_20), nezamestnaných, recidivistov, osôb rómskeho pôvodu, osôb bez pracovného zaradenia, podnikateľov.





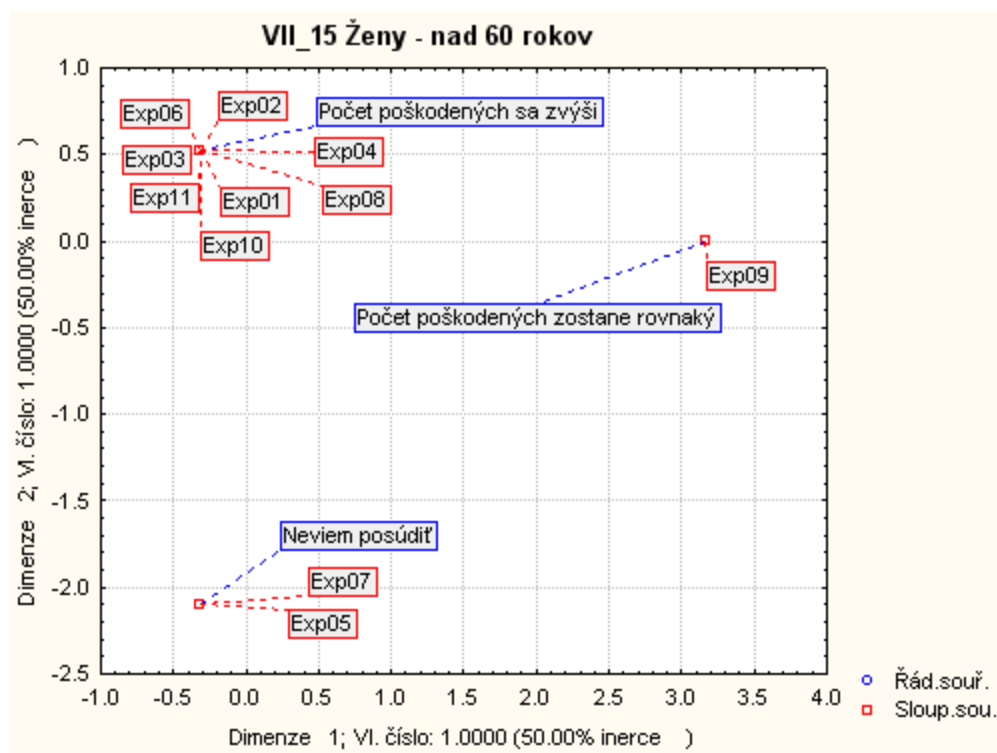
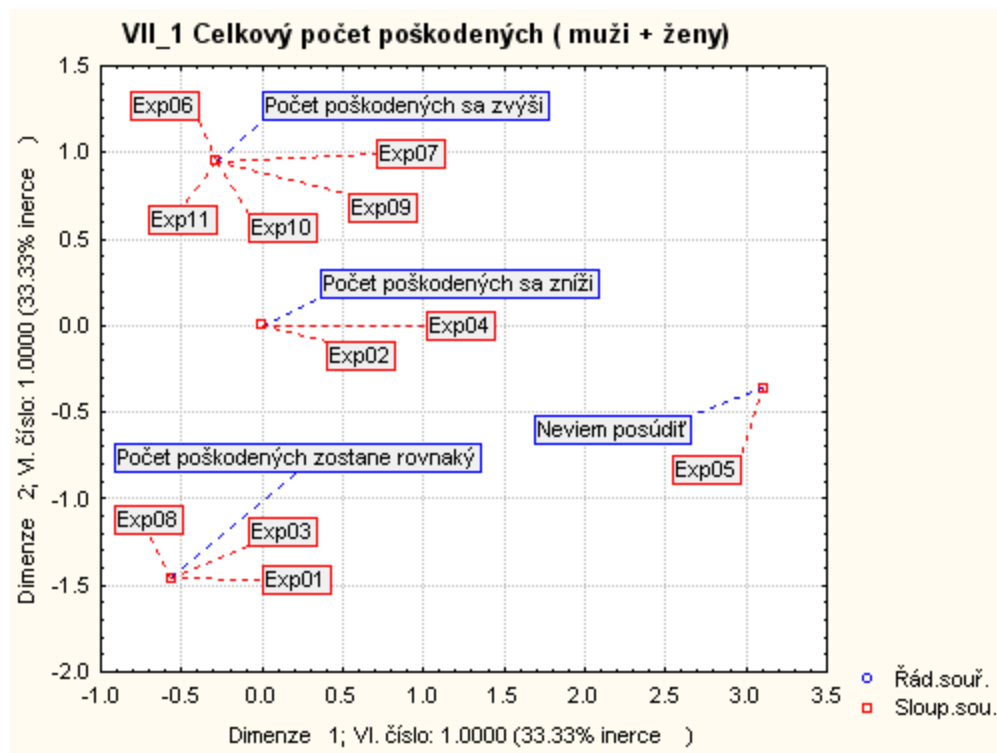
Prognóza poškodených trestnou činnosťou

Podobne ako u páchatel'ov trestnej činnosti aj u poškodených sú užitočné odhady ich vývoja z hľadiska pohlavia, veku, vzdelania, štátnej a etnickej príslušnosti a blízkosti vzťahu. Niekedy sa stretávame aj s pojmom obeť, ktorý naše trestné právo nepoužíva, pozná pojem poškodený. Trestné právo preferuje poškodených, ktorí utrpeli majetkovú, finančne vyčísliteľnú škodu. Niektorí považujú za potrebné, aby sa pojem obeť trestného činu stal právnou kategóriou vzhľadom na to, že je širším pojmom, ktorý by napríklad zahŕňal osoby, ktoré utrpeli ujmu, keď obeti prišli na pomoc, alebo sa akokoľvek snažili zabrániť priamej viktimácii.

Skupina expertov hodnotila, ako sa bude vyvíjať počet poškodených (obetí) celkovej kriminality v najbližších troch rokoch z hľadiska uvedených kritérií. Mali označiť jednu odpoveď pri každej vytypovanej skupine poškodených, prípadne doplniť inú, pričom číselné hodnoty na stupnici vyjadrujú:

1. počet sa zníži
2. zostane rovnaký
3. počet sa zvýši
4. neviem posúdiť.

Experti predpokladajú, že celkový počet poškodených osôb (muži + ženy) sa zvýši (viď obr. VII_1). Počet poškodených žien by sa mal zvýšiť o niečo viac ako počet poškodených mužov. Z vekových kategórií mužov by sa mal najviac zvýšiť počet poškodených mužov nad 60 rokov a mužov 15 – 18 ročných a počty mužov ostatných vekových kategórií by sa mali meniť len veľmi málo. Z vekových kategórií poškodených žien by sa mal najviac zvýšiť počet žien nad 60 rokov (viď obr. VII_15). Z ostatných skupín by sa mal zvýšiť počet poškodených cudzincov a v ďalších skupinách by nemalo prísť k významnejším zmenám.



Záver

Vývoj kriminality v Slovenskej republike je stále intenzívnejšie ovplyvňovaný medzinárodnými súvislosťami a situáciou v krajinách bezprostredne susediacich, ale aj vzdialenejšími. Najmä závažné formy trestnej činnosti, ako je ekonomická a organizovaná kriminalita či terorizmus patria v súčasnej dobe k intenzívnym rizikovým faktorom. Trestná činnosť sa šíri na rozsiahlych teritóriách, ohrozuje nielen bezpečnosť jednotlivých ľudí, ale je hrozbou pre finančné a výrobné korporácie, vzdelávacie a kultúrne inštitúcie.

Podľa prevažujúceho počtu expertov, ktorí hodnotili vplyvy sociálno-patologických javov na vývoj kriminality vo vybraných európskych krajinách, by v najbližších troch rokoch v tomto smere mali mať intenzívnejší akceleračný vplyv rozmáhajúca sa korupcia vo verejnej správe aj v súkromnom sektore, ďalej chudoba a značné rozdiely v príjmoch medzi chudobnými a bohatými, pohrdanie právnymi normami a ich obchádzanie. Ďalej nezamestnanosť, zneužívanie drog, ako aj konzumný spôsob života exportovaný z bohatších vyspelých krajín do oblastí chudobnejších a menej vyspelých. S konzumným spôsobom života sa importuje masová kultúra, dôsledkom čoho sa môže znížiť mravná úroveň občanov a môžu sa zhoršovať medziľudské vzťahy. Preto sa tieto skutočnosti môžu odraziť aj v šírení kriminálneho správania.

Z pohľadu ďalších medzinárodných súvislostí môžu mať určitú úlohu úzke väzby z kriminálneho prostredia, ktoré vznikali v minulosti, pretrvávajú do súčasnej doby a ďalej sa upevňujú.

Slovensko má na páchanie trestnej činnosti cudzincov a ich tuzemských spojencov výhodnú geografickú polohu najmä pri tranzite z východu na západ a je možné, že sa postupne stane dôležitou cieľovou krajinou.

Vývoj kriminality v nasledujúcich rokoch bude pravdepodobne určovaný vyspelosťou krajín a znižovaním či zvyšovaním rozdielov medzi bohatými krajinami a zaostalejšími chudobnejšími regiónmi. V dôsledku zvyšovania diferencií sa môžu z bohatších destinácií do zaostalejších pašovať automobily (vrátane kradnutých), nebezpečné a ekologicky škodlivé odpady, finančné prostriedky a zbrane na podporu zločineckých skupín. Zo zaostalejších krajín sa do bohatých zrejme dostane viac prostitútok, drog, prekurzorov, lacných pracovných síl. Zvýšená migrácia predstavuje aj živší pohyb zločincov, nelegálneho tovaru, peňazí z nekalej činnosti a na činnosť zločineckých skupín, a to predovšetkým v záujme vysokých ziskov pre páchatel'ov organizovaného zločinu.

Podľa vyjadrenia expertov je v súčasnej dobe rozšírenosť kriminality vo vybraných európskych krajinách vyššia v porovnaní so Slovenskom. Týka sa to predovšetkým násilných, mravnostných, majetkových a hospodárskych trestných činov. Menšie rozdiely sa nachádzajú v drogovej a organizovanej kriminalite. Nie je vylúčené, že v prípade prijatia účinnejších represívnych opatrení v okolitých krajinách dôjde k teritoriálnym presunom kriminality v rámci určitého regiónu aj na Slovensko, prípadne aj v kombinácii s funkčným presunom a prechodom páchatel'ov na iný druh trestných činov.

Experti predpokladajú, že v najbližších troch rokoch sa bude v krajinách ich pôsobenia viac zvyšovať ekonomická, majetková a drogová kriminalita a o niečo menej by sa mala zvýšiť organizovaná, mravnostná aj násilná trestná činnosť. Ďalej odhadujú, že sa zvýšia celkové počty páchatel'ov aj poškodených trestnou činnosťou.

Najvyššiu mieru latencie v uplynulom roku odhadujú experti pri drogovej kriminalite (61 – 80 %), najnižšiu pri násilnej kriminalite (21 – 40 %). Pri ostatných druhoch sa odhady pohybujú v intervale 41 až 60 % pri ekonomickej, mravnostnej a majetkovej kriminalite. Rovnako je to aj pri trestných činoch páchaných vysoko organizovaným spôsobom.

Literatúra

CEJP, M. et. al. *Organizovaný zločin v Českej republike*. III. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 157 s. ISBN 80-7338-027-7.

CEJP, M. et. al. *Pravdepodobný vývoj vybraných druh kriminality*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001. 143 s. ISBN 80-86008-93-2.

CEJP, M. et. al. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 112s. ISBN 978-80-7338-074-8

GÁL, F., MESEŽNIKOV, G., KOLLÁR, M. – editori. *Vízia vývoja Slovenskej republiky do roku 2020*, Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2003.

HOLCR, K., a kol. *Kriminológia*. IURA EDITION, spol. s.r.o. Bratislava, 2008. 404s. ISBN 978-80-8078-206-1.

HOLCR, K., CHALKA, R. *Prognóza a kontrola vývoja kriminality v Slovenskej republike*. Trnava : Policajný inštitút AFG, 2001. 156 s. ISBN 80-968075-3-6.

KOSTÍK, C., et. al. *Prognóza vývoja kriminality v Slovenskej republike do roku 2010*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2007. 189s. ISBN 978-80-8054-423-2.

KOSTÍK, C., et. al. *Projekt vedeckovýskumnej úlohy „Prognóza vývoja kriminality a jej kontroly v európskom regióne“ (upravená verzia)*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2006. 66 s.

KOVAŘÍK, Z., KVAPIL, J., VLACH, P., *Úvod do počítačové analýzy vícerozměrných úloh z policejní praxe*. Praha : Policejní akademie ČR, 2006. 208 s. ISBN 80-7251-228-5.

NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. et. al. *Kriminologie*. Praha : ASPI Publishing, 2004. 452 s. ISBN 80-7357-026-2.

POTUČEK, M. et al. *Jak sme na tom. A co dál?* Praha : SLON, CESES FSV UK, 2005. s. 212. ISBN 80-86429-45-8.

POTUČEK, M., et al. *Manuál prognostických metod*. Praha : SLON, 212 s.

ŠIKULA, M. at. Al. *Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2008. 217 s.

Key words: socially-problematic phenomena (abusing of drugs, unemployment...), violent crimes, moral crimes, property crimes, economical crimes (commercial crimes), drug criminality, organized criminality, latency of criminality, perpetrators, people aggrieved by criminality.

Resume

Submitted scientific study represents one of the outcomes of the scientific-research tasks “Prognosis of the development and control of criminality in the European region“, which is being worked out by the Academy of the Police Force in Bratislava, in cooperation with a team of international participators.

Criminality is still an anxious part of a daily life in European countries. In its development we can notice not only the quantitative increase of the majority of forms of criminal activities, but also the qualitative changes occur. Many criminal activities are getting

professionalized, intellectualized and internationalized. Knowledge about perpetrators, victims and activities gained in the past are valid only in a limited extent today and performance of institutions, which should suppress the crime, is delayed, with this being also the consequence of the lack of prognostic activities and knowledge in this field. Taking into account the fact, that there is missing a sufficient vision, certain part of the crime world is ahead in comparison to societal countermeasures.

In order to handle the criminality in advance, it is possible to utilize not only the analysis of its trends from the bygone period, but also the prediction and qualified estimations of a short-termed or long-termed possible development of important criminality components.

In the article, there are presented the outcomes of the criminality research from the European region and its predictions for the period of the next three years. These outcomes were gained by means of expert estimations and were prepared by Police Attachés in countries of their performance, in interoperation with their colleagues and generally with other experts from the country, which they were sent from. Section presents the part of the outcomes from the assessment of property, violent, moral, and economical and drug criminality, as well as their perpetrators and victims. Attention is paid also to highly organized forms of criminality, registered and latent criminality. There are presented the forecasts of the development of selected social-pathological phenomena, which will be relevant also for further status of criminality in countries of its influence in the next three years. There are also mentioned the estimations of latency of the principal types of criminality from the last year. For the purposes of statistical elaboration of expert estimations, which are mentioned in a form of categorized data, a correspondent analysis, falling into creation of correspondent maps, was utilized.

*PhDr. Cyril Kostík, CSc.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
oddelenie vedy
e-mail: cyril.kostik@minv.sk*

*Dr. Zdeněk Kovařík, CSc.
Policejní akademie České republiky
oddělení vědy a výskumu
e-mail: zkovar@polac.cz*

*prof. Ing. Anton Tallo, CSc.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
oddelenie vedy
e-mail: anton.tallo@minv.sk*

Recenzenti: doc. PaedDr. Samuel Uhrin, CSc., Mgr. František Šinka, CSc.